

Rusya'nın 2022 Yılındaki Ukrayna İşgaline Karşı Büyük Güçlerin Tepkileri

The Attitudes of the Great Powers against Russia's Invasion of Ukraine in 2022

Mehmetali KASIM

Dr. Öğr. Üyesi., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi,
SBE, Avrasya Araştırmalar A.B.D., mkasimu@ohu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2697-4650>

Makale Başvuru Tarihi: 17.10.2022

Makale Kabul Tarihi: 26.12.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Sovyetler Birliği (SSCB) dağıldıktan sonra büyük güç statüsünü kaybeden Rusya 21. Yüzyılın ilk on yılında hızlı bir şekilde toparlanmayı başarmıştır. Asya'nın ve diğer dünya bölgelerinin hızla kalkınmaya devam etmesi, dünya güç dengelerini Batı ülkelerinin aleyhine değişimine sebep olmuştur. Rusya bu gidişatı fırsat olarak değerlendirmiş, Çin, İran gibi Batı karşıtı ülkelerle yakın ilişkiler geliştirerek tek kutuplu mevcut dünya düzeninden çok kutuplu yenedünya düzenine geçiş yapmaya önderlik ederek gelecekteki dünya siyasetinde etkili bir güç olmayı amaçlamıştır. Eski ihtişamını tekrar elde etmek amacıyla ülke içinde milliyetçiliğin güçlenmesini teşvik etmiş, dünyada özellikle eski SSCB coğrafyasında etkinliğini pekiştirmek ve nüfuzunu korumak istemiştir. Bu sebeple Rusya 2008 Gürcistan işgali ve 2014 Kırım işgaliyle yetinmeyerek 2022 yılında geniş çaplı Ukrayna işgalini başlatmıştır. Böylece uluslararası hukuka dayalı mevcut dünya düzenine de meydan okumuştur. Rus işgaline karşı uluslararası toplumun özellikle büyük güçlerin tavırları birbirinden farklılıklar arz etmiştir. Bu çalışmada öncelikle Amerika ile Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Batı demokratik devletlerin Rusya işgaline karşı sergilediği tavırlar ve bunun nedenleri ele alınmıştır. Daha sonra dünyanın en kalabalık komünist ülkesi ve yeniden yükselen güç Çin'in bu savaşta oynadığı rolü ve çıkarları değerlendirilmiştir. Akabinde Japonya, Hindistan gibi bölgesel büyük aktörlerin yaklaşımları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Rusya Ukrayna Savaşı,
Yayılmacılık,
Büyük Güçler,
Dünya Düzeni,
Güvenlik Anlayışının
Değişimi,

ABSTRACT

With the collapse of the Soviet Union (USSR), Russia lost its status as a great power and then rapidly began to recover in the first decade of the 21st century. The rapid development of Asia and other regions of the world has led to a change in the balance of power in the world to the detriment of Western countries. Russia saw this as an opportunity to become a powerful force in future world politics by leading the transition from the current unipolar world order to a multipolar new world order by developing close relations with anti-Western countries such as China and Iran. In order to regain its past glory, Russia encouraged the strengthening of nationalism within the country and wanted to consolidate and maintain its influence in the world, especially in the former USSR regions. For this reason, Russia was not satisfied with the 2008 Georgian invasion and 2014 Crimean annexation, and launched a large-scale invasion of Ukraine in 2022. This also challenged the current world order based on international law. The attitudes of the international community, especially the great powers, against the Russian occupation is differed from each other. In this study, we first examine the attitudes and reasons behind the Western democratic states, particularly the US and European countries, towards Russian occupation. Then we assess the role and interests of China, the world's most populous and largest communist state as well as a newly rising great power, in this war. Finally, we look at the approaches of major regional actors such as Japan and India.

Keywords:

Russia Ukraine War,
Expansionism,
Great Powers,
World Order,
Change of Security
Perception,

1. GİRİŞ

Rusya, SSCB dağıldıktan sonra büyük oranda toprak ve demografik yapısından mahrum bırakılmıştır. Ayrıca Moskova dünyanın önemli siyasi güç merkezlerinden biriyken ilk sıralardaki büyük güç statüsünü kaybetmiştir. Ancak Rusya Federasyonu zihniyet olarak büyük güç olma hayalinden ve tutumlarından vazgeçmemiştir. 1990'lı yılların sancılı dönemlerinden 21'inci yüzyıla geçişle kendini toparlama sürecine girmiştir. Uluslararası müsait ortamla dünya genelinde enerjiye olan talep ve fiyat artışının getirdiği avantajlar Moskova'nın önemli derecede güç elde etmesine katkı sağlamıştır. Hatta bu dönemde Rusya ABD önderliğindeki tek kutuplu dünya düzeninden rahatsız olduğunu açık bir şekilde ifade etmeye başlamıştır.

Moskova kendi etkinliğini artırmak ve dünya genelinde büyük güç olarak benimsenmek için özellikle eski SSCB ülkeleri üzerinde kendi konumunu güçlendirmek amacıyla yoğun çaba harcamış ve çetin bir mücadeleye girmiştir. Eski SSCB ülkeleri üzerinde artan Batı etkisi, AB ile NATO'nun doğuya genişlemesi Rusya'nın manevra alanını daraltmış ve Moskova bundan rahatsız olduğunu da dile getirmiştir. Özellikle Batı değerlerinin ve demokratik uyanışın Rusya'nın yakın çevre bölgelerinde güçlenmesi ve bölge halkının Moskova yerine Batıyı kendilerine model olarak tercih etmeye başlaması mevcut Rus rejimini en fazla ilgilendiren konulardan biri olmuştur.

AB ve NATO'nun nükleer silah gücüne sahip Rusya için doğrudan güvenlik tehdidi oluşturması zor olsa da Rusya ve onun çevresinde demokrasiye verdiği teşvik ve yardımlarıyla otoriter mevcut Moskova yönetimi için tehdit oluşturabileceği söylenebilir. Diğer bir ifadeyle NATO ile AB'nin doğuya genişlemesi doğrudan Rusya'ya tehdit oluşturmasa da Rusya'nın büyük güç olma girişimleri için tehdit oluşturabilecektir. Zira Batı desteğini arkasına alan ve onunla bütünleşmiş bir ülkede Moskova'nın kendi çıkarları için rahat manevra yapabilme şansı azalacaktır. Gürcistan ve Ukrayna'ya olan Rus saldırılarının temelinde aslında bunlardan doğan endişenin de belli ölçüde payı bulunmaktadır.

Rusya 24 Şubat 2022 tarihinde başlattığı geniş çaplı askeri hareketle Ukrayna (*aslında 2014 yılındaki Kırım'da işgal sürecin başlangıcı sayılır*) savaşını başlatmıştır. Devlet imkânları ve sahip olduğu potansiyel güç açısından bakıldığında ilk etapta Moskova'nın rahat bir şekilde Kiev'i alt etmesi doğal gibi gözükmiştir. Ancak devasa askeri güce, ekonomik, teknolojik, sanayi ve üretim kapasitesi açısından devasa Batı dünyasının desteğini arkasına alan Ukrayna gibi bir ülkeyi Rusya'nın sınırlı kaynak ve devlet imkânlarıyla dize getirmesi zorlaşacaktır.

Savaşta Rusya beklemediği bir şekilde Ukraynalıların ölüm kalım mücadelesi vererek kendi özgürlüklerini koruma hakkında cesurca direnişi ve dünya genelinde özellikle Batı dünyasının ağır yaptırımlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Hatta Rusya'nın en güvendiği Batı karşıtı işbirlikçisi Çin net bir şekilde Rusya'nın beklediği yardımları vermekte çekingen davranmıştır. Her ne kadar Moskova, Ukrayna üzerinde haklı olduğunu iddia etse de Ukrayna'nın Birleşmiş Milletler tarafınca tanınmış bağımsız ve egemen bir devlet olduğu gerçeğini değiştirememektedir.

Savaş sırasında Rusya haksız görülerek uluslararası eleştirilere maruz kalırken, Ukrayna dünya genelinde destek elde etmiştir. Birleşmiş Milletler Rus işgalinin uluslararası hukuka aykırı olduğunu, Ukrayna'nın egemenliğine, birliğine, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne tam olarak taahhüt vereceğine ve bağlı kalacağına açıklamıştır (United Nations, 2022). Rus kuvvetlerinin, savunmasız bir sivil nüfusu katlederek, tecavüz ederek, işkence ederek, sınır dışı ederek ve terörize ederek ülkenin birçok bölgesini harap etmesi, Ukrayna kimliğini yok etmeye çalıştığı, halkını öldürerek ve Ruslaştırarak modern bağımsız Ukrayna'yı haritadan silmeye çalışması adeta soykırım olarak nitelendirilmiştir (Hook, 2022).

Rusya'nın uluslararası hukuka aykırı egemen bir devleti işgal etmesi, savaş uzadıkça Rusya'nın amacına ulaşmak için insani olmayan yöntemlere başvurması ve sivilleri hedef almaya devam ederek insanlığa karşı suç işlemesiyle uluslararası platformda daha da yalnız kalmasına sebep olmuştur. Amerika başta olmak üzere dünya devletlerinin büyük çoğunluğu (140 ülke) Ukrayna'yı haklı bulmasına ve Çin ile Hindistan gibi bazı devletlerin (38 ülke) tavırlarını belli etmemesine karşılık dünya genelinde sadece Suriye, Beyaz Rusya, Kuzey Kore ve Eritre'den oluşan (4 ülke) Rusya'nın Ukrayna işgalini açıkça desteklemiştir (Radio Free Europe, 2022). Rusya Ukrayna Savaşı gittikçe farklı boyut kazanarak tüm dünyayı siyasi, ekonomik ve güvenlik açısından ilgilendirmeye devam etmektedir. Bu savaş aynı zamanda büyük devletlerarasındaki kutuplaşmayı ve çıkar çatışmalarının belirgin bir şekilde ortaya çıkmasına sahne olmuştur.

2. DEMOKRATİK BATI DÜNYASININ UKRAYNA DESTEĞİ

2.1. Avrupa Ülkelerinin Güvenlik Endişesi ve Ukrayna Desteği

Rusya Ukrayna Savaşında, ülkelerin özellikle büyük devletlerin çıkarları ve tutumları farklılık arz etmektedir. Avrupa ülkeleri arasında Rusya işgaline karşı tepkilerin sertlik derecesi ve tavırlarında bazı farklılıklar olsa da genelde Ukrayna'nın haklı olduğu konusunda bir tartışma söz konusu değildir. AB Ukrayna saldırısını sadece egemen bir ülkeye olan işgal, uluslararası hukuk ve mevcut düzene karşı meydan okuma olarak görmemiştir. Aynı zamanda doğrudan AB'yi ilgilendiren güvenlik sorunu ve demokrasisi için bir tehdit olarak görmüştür.

Rusya'yla olan ekonomik çıkarları, özellikle enerji bağımlılığından ortaya çıkan kaygı ve bölge istikrarı uğruna ilk başta Ukrayna ile Rusya gerilimini barışçıl bir şekilde, diplomatik usulle çözmek için çaba harcamıştır. Bu girişiminde başarısız olduktan ve savaş başladıktan sonra Avrupa ülkelerinin savaşa nasıl bir tepki vereceği en ilgi çeken konulardan biri olmuştur. Avrupa açısından net bir tavır sergileyebilmek için hem kamuoyunu ikna etmek hem de farklı üye ülkeler arasında uzlaşma sağlayabilmek yüzleştirdiği en büyük sorunlardan biri olmuştur. Ayrıca Rusya medya, propaganda araçları, gıda ve enerji kaynaklarını Avrupa ülkelerine bir baskı unsuru olarak silaha dönüştürmüştür. Bunlarla beraber elindeki caydırıcı silahlar ve nükleer başlıkları birer tehdit unsuru olarak göstermiş Avrupa ülkelerinin savaştaki tavrını değiştirmeye çalışmıştır. Ancak bu tehditler beklenmedik bir şekilde ters etki göstermiş, tehditler karşısında Avrupa ülkeleri az rastlanan bir şekilde birlik ve dayanışma içerisinde hareket etmeye, pasif tavırlarından vazgeçerek daha da aktif davranmaya başlamıştır.

Avrupa ülkeleri savaş sonrası, Rusya'yla olan çizgisini netleştirmeye ve doğrudan Ukrayna'yı desteklemeye başlamıştır. Örneğin Macron, Fransa'nın Kiev için kabul edilebilir şartlarda "zafer" elde edilene kadar Ukrayna'yı askeri, mali ve insani yardımla desteklemeye devam edeceğini söylemiştir (Rahman, 2022). Almanya ve İngiltere başta olmak üzere pek çok Avrupa ülkesi doğrudan Ukrayna'yı siyasi, iktisadi ve askeri açıdan desteklemeye başlamıştır. AB ise, Ukrayna'ya güçlü siyasi, mali ve insani yardım sunmaya, Rusya'ya ve savaşın suç ortaklarına karşı sert yaptırımlar uygulamaya devam edeceklerini açıklamıştır (European Commission, 2022).

Avrupa Rusya'nın gayrimeşru bir şekilde Ukrayna topraklarını işgal etmesini kınamakla kalmamış daha ciddi adımlar atma yoluna gitmiştir. Nitekim Ukrayna halkına kendi kapılarını açmış, maliye, silah sevkiyatı, teknoloji ve bilgi paylaşımı, gerekli askeri ve başka personel eğitimi vermekle yetinmemiştir. Aynı zamanda NATO, G7 ve başka uluslararası örgütler ve ortaklarıyla birlikte Rusya'yı caydırmak ve savaştan vazgeçmeye zorlama amacıyla Rusya'ya karşı çeşitli yaptırımlar uygulamaya devam etmiştir. Bu yaptırımlardan önemli olanlarından bazıları şunlardır (European Council, 2022);

- **23 Şubat 2022:** Donetsk ve Luhansk oblastlarının hükümet dışı bölgelerinin tanınması lehinde oy kullanan Rus Devlet Duması üyelerine karşı bireysel yaptırımlar. Donetsk ve Luhansk oblastlarının hükümet dışı bölgeleriyle ekonomik ilişkiler üzerindeki kısıtlamalar. Rusya'nın AB'nin sermaye ve finans piyasalarına ve hizmetlerine erişimi üzerindeki kısıtlamalar.
- **25 Şubat 2022:** Vladimir Putin, Sergey Lavrov ve diğerlerinin yanı sıra Rusya Devlet Duması ve Ulusal Güvenlik Konseyi üyelerine karşı bireysel yaptırımlar. Finans, enerji, ulaştırma ve teknoloji sektörlerini kapsayan ekonomik yaptırımlar. Rus diplomatlar, iş adamları ve diğer Rus yetkililer için vize kolaylaştırma hükümlerinin askıya alınması.
- **28 Şubat ve 2 Mart 2022:** AB hava sahasının tüm Rus uçaklarına kapatılması. Rusya Merkez Bankası ile işlem yasağı. Yedi Rus bankasına SWIFT yasağı. Rusya'ya euro cinsinden banknot sağlanması yasağı. "Rusya Bugün" ve "Sputnik" gibi devlete ait kuruluşların AB'deki yayınlarının askıya alınması. Belarus'un Rusya'nın askeri işgaline katılımına tepki olarak Belaroslulara karşı bireysel yaptırımlar.
- **15 Mart 2022:** Herhangi bir Rus kişi veya kuruluşuna kredi derecelendirme hizmetlerinin sağlanmasının yasaklanması. Rus enerji sektöründe yeni yatırımların yasaklanması. Rusya'ya lüks mal ihracatı yasağı. Rusya'dan AB'ye demir ve çelik ithalatı yasağı.
- **8 Nisan 2022:** Rusya'dan kömür ve diğer katı fosil yakıtların ithalatının yasaklanması. AB limanlarının tüm Rus gemilerine kapatılması. Rus ve Belarus karayolu taşımacılığı operatörlerinin AB'ye girmesinin yasaklanması. Rusya'dan odun, çimento, deniz ürünleri ve likör ithalatı yasağı. Rusya'ya jet yakıtı ve diğer malların ihracatının yasaklanması. Bir dizi hedefli ekonomik önlem ve 217 kişi ve 18 kuruluşa yaptırım.

- **3 Haziran 2022:** Rusya'dan ham petrol ve rafine edilmiş petrol ürünleri ithalatının yasaklanması (sınırlı istisnalar dışında). Ek üç Rus bankası ve bir Belarus bankası için SWIFT yasağı. Rossiya RTR / RTR Planeta, Rossiya 24 / Russia 24 ve TV Center International için AB'de yayının askıya alınması. Bucha ve Mariupol'da işlenen vahşetlerden sorumlu kişiler de dâhil olmak üzere 18 kuruluş ve 65 kişiye karşı yaptırımlar. Bunlara ek olarak sonraları Rusya kaynaklı altın ithali, çift kullanımlı malların ihracat kontrolü, liman erişimi yasağı, vize kısıtlamaları ve başka yaptırımlar hayata geçirilmiştir.

Avrupa'nın Ukrayna işgaline karşı tarihte benzeri görülmemiş bir uyum ve dayanışma içerisinde Kiev'e destek vermesi ve Rusya'ya eşi benzeri görülmemiş sert yaptırımlar uygulamasının çok önemli nedenleri bulunmaktadır. Daha geniş bir ifade ile yapılan hamleler sıradan bir reaksiyon değildir. Öncelikle Ukrayna sahip olduğu jeostratejik konumu ve komşu olması itibarıyla burada yaşanan değişiklikler doğrudan AB'yi ilgilendirmektedir. Rusya'nın savaşı başarması AB'nin hiç de yararına değildir. Ukrayna'nın Rusya etkisi altında kalması Moskova'nın konumunu güçlendirecek ve AB'nin çıkarları ve güvenliği için tehdit oluşturacaktır. AB bu sebepten, Rusya'ya enerji açısından bağımlı olmasına ve ekonomik açıdan olumsuz etkilenmesine rağmen Kiev'i maddi ve manevi açıdan desteklemeyi ve Rusya'ya ağır yaptırımlar uygulamayı tercih etmiştir. Belki de en önemli asıl sebep Avrupa'nın savaşta seyirci kalmanın bedelini, savaşta Ukrayna'yı desteklemenin faturasından daha fazla ve Avrupa için gelecekte çok vahim sonuçlar getirebileceğini tarihi tecrübeleriyle anlamasıdır. Askeri açıdan yetersizlik, üyeler arasındaki farklılıklar ve enerji açısından Rusya'ya bağımlı olması, kısa vadede alternatif kaynak bulabilmelerinin zorluğu, vb. kendi içindeki bazı zaafı nedeniyle Ukrayna'ya sağladığı destek ve Rusya'ya uyguladığı yaptırımlar hakkında sınırları olsa da savaşın seyrini değiştirmede AB'nin rolü küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Yaptırımlar sebebiyle Rusya belli ölçüde zayıflamış, hem devlet içinde hem de uluslararası sahada oldukça büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Ukrayna ise desteklerle günümüze kadar hayatta kalmayı başarmış, işgale karşı direnmeyi sürdürmektedir. Hatta savaşın ilk dönemlerinde sürekli toprak kaybedip dezavantajlı bir konumdayken yakın zamanlarda Avrupa, Amerika gibi güçlü ekonomilerin cömertçe destekleri ve ileri teknolojik silah yardımlarıyla savunmadan saldırıya geçmiştir. Ayrıca bazı işgal topraklarını geri almaya, Rus ordusunu püskürtmeye, savaşta aktif ve avantajlı konuma gelmeyi başarmıştır.

2.2. Amerika'nın Küresel Çıkarları Bağlamında Savaş Sürecindeki Tavrı

Dünyanın en büyük ekonomik ve askeri gücü olan ABD ise coğrafik açıdan Ukrayna'ya uzak olmasına ve savaşın doğrudan kendi sınırları için herhangi bir güvenlik tehdidi oluşturmamasına rağmen savaşta en belirleyici dış etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika'nın Ukrayna safında yer alması ABD'nin küresel siyasi, ekonomik ve güvenlik çıkarlarından kanlanmışır. Amerika bölgede uzun yıllardır özellikle Soğuk Savaş sonrası doğrudan kendi varlığını sürdürmektedir. Uzun yıllardır askeri ve başka açılardan varlığını güçlendirmeye gayret etmiş, küçümsenmeyecek kadar büyük bir etki alanı inşa etmiştir. Fiziki olarak bölgeden uzak olmasına rağmen Amerika'yı bölgede avantajlı konuma getiren unsurların başında Amerika'nın eşsiz askeri, ekonomik ve teknolojik gücüyle onun sahip olduğu demokratik değerler ve toprak işgal etme girişimlerine karşı tutumu ve hukuka olan saygısından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bölgedeki zayıf devletlerin yayılcı ve kural tanımayan otoriter güçlü komşusu Rusya'dan duyduğu güvenlik endişeleri ve geleceğe yönelik kaygıları Avrupa ülkelerini Amerika'yla daha yakın işbirliği yapmaya teşviki rol oynamıştır.

Amerika dış politikasında küresel çıkarlara dayalı ve uzun vadeli eylemlere öncülük vermeyi tercih etmiştir. Demokrasi, hukuka dayalı uluslararası sistem, piyasa ekonomisi ve bu değerlerin dünya genelinde yaygınlaşması yeğlemiştir. Dünya genelinde inşa ettiği çok taraflı ya da ikili ittifak ve iş birliği ağlarıyla mevcut dünya düzenini korumayı, kendi düşmanları ve rakiplerinden gelebilecek tehditlere karşı önlem almak, gerektiğinde ortadan kaldırmak istemiştir. Bu ilişkiler aracılığıyla Amerika hem ittifak ülkelerinin hem de kendi küresel politikaları ve çıkarlarını rakip ya da düşman ülkeler karşısında güvence altına almayı amaçlamıştır.

Amerika'nın en büyük rakiplerinden biri olan Rusya demokratik Ukrayna'yı tehdit ederek ve topraklarını işgal ederek bölgede İkinci Dünya Savaşından sonraki en büyük karışıklığa sebep olmuştur. Böylece Rusya hem Amerika'nın yakın ilişkiler içerisinde olduğu Kiev'i ve ona doğrudan komşu olan NATO müttefikleri ile AB ülkelerine doğrudan tehdit oluşturmuş, hem de uluslararası hukuku çiğneyerek Batı öncülüğündeki mevcut dünya düzenine net bir şekilde meydan okumuştur. Ayrıca, Ukrayna Amerika açısından, ordusunu modernize etmek ve NATO ile birlikte çalışabilirliğini artırmak için önemli çabalar sarf eden önemli bir bölgesel stratejik ortaktır. Bu sebepten Amerika "*Rusya'nın Ukrayna'ya karşı savaşına, Ukrayna'nın kendisini savunmak için ihtiyaç duyduğu ekipmanı sağlamak acil bir güvenlik yardımı önceliği olmaya devam edeceğini*" ifade etmiştir (Bureau Of Political-Military Affairs, 2022). Amerika yardımlarının arkasında sadece Ukrayna destek amacı

değil, bu savaşın Amerika ve onun müttefikleri için de tehdit oluşturduğu yatmaktadır. Ayrıca Amerika'nın işgal karşısında seyirci kalması gibi bir durum Çin ve İran gibi yayılcı devletleri de dünyanın başka bölgelerinde işgal girişimlerine cesaretlendirebileceği ve dünyada bir karmaşaya sebep olarak mevcut dünya düzenini ve Amerika'nın dünyadaki liderliğini sarsabileceği endişesinden de kaynaklanmıştır.

Amerika 2021 yılındaki Geçici Ulusal Stratejik Yönergeler'inde Çin, Rusya ve başka otoriter rejimlerin tehdidinden bahsetmiştir (The White House, 2021). Ayrıca, 2022 yılındaki Ulusal Güvenlik Stratejisinde ise saldırganlığı caydırmak, gerektiğinde çatışmada galip gelmeye hazırlanırken Hint-Pasifik'te Çin'in meydan okuması, Avrupa'da ise Rusya'nın meydan okumasına karşı savunmayı öncelik alanlarından biri olarak belirtilmiştir (U.S Department of Defense, 2022). Çin en büyük sistematik rakip olmakla beraber Rusya da Amerikan çıkarları, demokratik değerler ve uluslararası sisteme karşı en büyük tehdit unsuru olarak görülmektedir.

Rusya eski ihtişamını tekrar elde etmek için kendisini haklı göstererek yayılcılık politikalarına başvurmuş ve büyük güç olma hırslarını gerçekleştirmenin adımlarından biri olarak Ukrayna işgaline başlamıştır. İşgal sadece demokratik ve bağımsız Ukrayna devletinin toprak bütünlüğüne, egemenliğine tehdit oluşturmakla kalmamış, büyük yıkım, maddi ve insanı kayıp, büyük göçler ve bölgesel sorunlara yol açmıştır. Ayrıca Rusya'nın hedefinin tam olarak Ukrayna mı yoksa daha sonraki aşamalarda farklı planları var mı? Varsa hangi ülkeler üzerine olduğu net olarak bilinmediği için Rusya'nın çevresindeki devletler özellikle zayıf ülkeler açısından bu durum paniğe yol açmıştır.

Her ne kadar Amerika'nın Rusya'nın Ukrayna işgalini kışkırttığı söylentileri olsa da bu durumun ne kadar gerçeklik payı olduğu bilimsel açıdan kanıtlanmamıştır. Gerçeklik açısından mantıklı olan Rusya'nın Amerika çıkarları için bir tehdit unsuru olduğu ve Rusya Ukrayna işgalinin rakibi olan Rusya'yı zayıflatmak açısından Amerika için paha biçilmez bir fırsat sunduğu tartışma konusu değildir. Savaş sonrası Avrupa ülkeleri Amerika'ya hala ihtiyaçları olduğunu bir kez daha hatırlamıştır. Özellikle Doğu Avrupa ülkeleri Amerika desteğine ve onun bölgedeki varlığına daha fazla ihtiyacı olduğunu hissetmiştir. Bunlar Rusya'nın Amerika etkisini kırmak düşüncelerinin aksine Amerika'nın bu bölgelerdeki etkisinin daha da güçlenmesine olumlu bir ortam sağlamıştır. Diğer taraftan Rusya Ukrayna'yı işgal ederek aslında Moskova rejimini ve Rusya'yı zayıflatabilmek için Amerika'ya kendi elleriyle ideal bir fırsat sunmuştur. Böylece mevcut Rus rejimini ve Rusya'nın gelecek hedeflerini zor duruma sokmuştur. Amerika Ukrayna'nın kendini savunabilmesi için gerekli yardımları yapmaktan çekinmemiştir. NATO ülkeleriyle beraber silah, mühimmat, insani, maddi vb. yardımlar sağlamıştır. Beyaz Saray 24 Ağustos 2022 yılına kadar Ukrayna'ya dorudan 15,5 milyar dolar güvenlik desteği sağlamıştır (Congressional Research Service, 2022). Ayrıca Amerika savaş bitene ve Rusya işgal ettiği topraklardan geri çekilene kadar Rusya'nın çeşitli tehditlerine karşı Ukrayna'yı desteklemeye devam edeceği hakkında kararlı olduğunu her platformda çeşitli şekillerde vurgulamaktadır.

Amerika'nın bölgeden uzak olması ve enerji açısından Rusya'ya bağımlı olmaması Avrupa'dan farklı olarak burada yaşanan savaş onun için doğrudan ciddi bir sorun oluşturmayacaktır. Aksine bazı açılardan savaş Amerika'nın elini güçlendirebilecektir. Savaşta rakibi Rusya'yı zayıflatabilir ve kendi etkinliğinin bu bölgelerde artması için daha uygun bir ortam elde edebilecektir. Çünkü Rusya tehdidi ve saldırısı karşısında bölgedeki devletler ABD'nin desteğine, varlığına ve silahlarına daha fazla ihtiyaç duyacaklardır. Ayrıca savaş ortamı NATO'nun güçlenmesi ve kendi aralarında iş birliğinin güçlenmesi için olumlu bir katkıda bulunmuştur. Örneğin önceden savunma bütçesinin arttırılmasına, silahlanmaya ve ABD'yle çok yakın işbirliği yapmaya isteksiz davranan, Çin ve Rusya'yla yakın işbirliği içerisinde olan Almanya savaşın etkisiyle politikalarında büyük dönüşüm yapmaya gitmiştir. Savunma bütçesini NATO standartlarına yükseltmeye, yeniden silahlanmaya ve demokratik devletlerle daha yakın iş birliği kurmaya istekli olduğunu dile getirmektedir.

Savaşın ABD açısından bazı beklenmedik olumsuz etkileri de olabilir. Bu etkilerden biri Rusya'nın zayıflaması ABD'nin en büyük rakibi olan Çin'in elini güçlendirebilecektir. Daha zayıf bir Rusya batı karşısında varlığını sürdürebilmek için daha fazla Pekin'in desteğine ihtiyaç duyacaktır. Bu Çin'in hem Rusya üzerindeki, hem de Orta Asya bölgesindeki etkisini daha da güçlendirecektir. Diğer bir senaryo ise Rusya'da savaş sonucu rejim değişikliği yaşanmazsa ve mevcut otoriter rejim varlığını sürdürürse batı ve demokrasiye olan kin ve düşmanlığı artarak şekillenmekte olan Çin merkezli anti demokratik ittifakın sadık bir parçası olup ve ABD'nin küresel çıkarlarını olumsuz etkileyebileceğidir. Zira ABD'nin Çin ve Rusya gibi iki güçle aynı anda mücadele etmesi ve bunda kazançlı çıkması daha da zorlaşacaktır. Bu yüzden ABD açısından en mantıklı olanı Rusya'yı tehdit olarak değil Çin karşısında potansiyel bir müttefik olarak görmesi ve kendi safına çekmesidir.

2.3. Avustralya'nın Stratejik Yaklaşımı

Avustralya Ukrayna'da ya da bu bölgelerle doğrudan ciddi bir ekonomik ya da siyasi çıkarları olan bir ülke değildir. Böyle olmasına rağmen Avustralya NATO ya da AB üyesi olmayan ve Ukrayna'ya oldukça büyük destek veren ülkelerden biridir. Bu ülkenin Ukrayna'ya destek vermesinin asıl sebebi ağırlıklı olarak bölgedeki ekonomik ve ticari çıkarlarını korumaktan değildir. Çünkü 2017-2018 yılları arasında Avustralya'nın Ukrayna'ya ihracatı 29,8 milyon dolar, ithalatı 47,3 milyon dolar ve doğrudan yatırımı ise ancak 49 milyon dolardır (Australia Department of Foreign Affairs and Trade, 2018). Bunlar Avustralya gibi zengin ve büyük bir ekonomi için fazla önemsenmeyecek rakamlar değildir. Bu yüzden Canberra'nın Ukrayna desteği ekonomik çıkarların aksine demokratik değerler, insani yardım ve mevcut uluslararası sisteme olan bağlılığının gereği olarak görülmekle beraber Avustralya'nın küresel çapta kendi çıkarlarını ve milli güvenliğini koruma arayışından kaynaklanmaktadır.

Ukrayna'nın coğrafik olarak Avustralya'yla hiçbir şekilde sınırları yoktur ve konum olarak bu iki bölge birbirinde uzaktır. Öyle olmasına rağmen Ukrayna'da yaşanan olaylar Avustralya tarafından ciddi ve endişeli bir şekilde çok yakından takip edilmektedir. Bunun sebebi Avustralya'nın dünyadaki gelişmelerden, büyük devletlerarasındaki rekabetten fazlasıyla etkilenmesi, buna karşı liderlerin olağanüstü uyanık, ileri görüşlü ve stratejik açıdan kararlar alabilme yeteneğine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Dünyada Çin, Rusya ve İran başta olmak üzere anti-demokratik, otoriter ve yayılmacı bir güç bloku hızlı bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Rusya'nın Ukrayna işgaline girişmesinde Çin gibi yayılmacı ve kural tanımaz bir süper güçle ortak hareket etme, karşılıklı iş birliği ve destek içerisinde bulunma vaatlerinden aldığı cesaretin oldukça büyük bir etkisinin varlığı söz konusudur. Çin'in onayı ya da vaatleri olmadan Rusya'nın böyle bir girişime tek başına kalkışması oldukça şüpheli bir tutumdur. Putin'in savaş başlatmadan önce acil bir Pekin ziyareti yapması ve bunun ardından hemen işgale girişmesi boşuna değildir. Avustralya'yı en fazla ilgilendiren Çin'in yükselişi ve yayılmacılık politikasıdır. Ayrıca Rusya'nın Çin'le ortak hareket etmesi Çin'in elini daha güçlendireceği endişesidir.

Ukrayna'nın savaşta kaybetmesi Rusya'yı daha da cesaretlendirebileceği gibi Çin'i de yayılmacılığa fiilen teşvik edecektir. Böyle bir durumda Çin'in Tayvan'a saldırısı büyük ihtimalle hızlanacaktır. Tayvan'ın düşmesi durumu onun komşuları başta olmak üzere Avustralya'nın doğrudan Çin saldırısına açık hale gelmesini doğurabilecektir. Böyle bir olasılık karşısında gelecekte Avustralya'nın bağımsız ve özgür bir ülke olarak varlığını sürdürmesi zorlaşacaktır. Tüm bu sonuçlar düşünülerek Avustralya'nın uzun vadeli çıkarları ve ön görülmesi bu savaşta Ukrayna'nın başarması ve yayılmacı otoriter devlet olan Rusya'nın yenilgiye maruz kalması temennisi yönündedir. Diğer bir değişle küresel çaplı demokrasinin ve demokratik devletlerin başarısı ve ortak işbirliği gelecekte Avustralya'nın bağımsız bir şekilde varlığını sürdürebilmesinin garantisidir. Avustralya bakanı Temmuzda bizzat Ukrayna'yı ziyaret etmiş, Avustralya Hükümeti, 20 Bushmaster Korumalı Hareketlilik Aracı da dâhil olmak üzere Ukrayna'ya ek 100 milyon AUD askeri yardım sağlayacağını açıklamış ve böylece toplam askeri yardımını 385 milyon AUD'nin üzerinde çıkarmıştır (Australian Government Defense, 2022). Bunun dışında NATO işbirliği aracılığıyla, uluslararası platformlarda, insanı ve başka birçok alanda destek sağlamıştır. 25 Eylül 2022 yılındaki SBS açıklamasına göre Federal hükümet, Avustralyalıların Ukrayna'daki savaşın beklenenden daha uzun sürmesine hazırlanmaları gerektiğini, Ukrayna'nın daha fazla yardım isteklerine olumlu cevap vererek uzun vadede nasıl destek sağlayabileceği konusunda Ukrayna hükümetiyle birlikte çalıştığını açıklamıştır (SBS News, 2022).

3. ÇİN'İN RUSYA-UKRAYNA SAVAŞINDAKİ ROLÜ VE ÇIKARLARI

Hem Rusya'yla hem de Ukrayna'yla ekonomik ve askeri açıdan yakın işbirliğinde bulunan Çin açısından durum diğer büyük güçlerden çok farklıdır. Her iki devlet Çin açısından önemli gıda kaynağı ve silah temin edici ülkelerdir. Ukrayna'da Çin için geleneksel bir avantaj, güvenlik durumunun genellikle Rusya'dan daha akıcı olmasıdır. Bu nedenle işleri gayri resmi olarak yapmanın mümkün olduğudur (Torode, 2022).

Sovyetler parçalandıktan sonra dünyanın en büyük silah depoları ve silah sanayisine sahip ülkelerden biri olarak ortaya çıkan Ukrayna Çin savunma sanayisinin geliştirilmesi için ideal bir tedarikçi olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Çin Rusya'nın en büyük silah ticari ortaklarından biri olsa da Moskova gerekli ileri teknolojik silah ve silah teknolojilerinin transferi hakkında pek istekli olmamıştır. Çin istediği silah ve teknolojileri elde etmede Ukrayna'da fazla bir zorluklarla karşılaşmadığı için Ukrayna Çin açısından önemli bir yer teşkil etmektedir.

Ukrayna, yıllardır Pekin'e, Çin'in ilk uçak gemisi, deniz füzesavar radarı için teknoloji ve gelişmiş jet motorları da dâhil olmak üzere başka hiçbir yerde alamadığı kritik askeri teknoloji sağlamıştır (Dou ve Wu, 2022).

Ukrayna teknolojisi, mühendisleri, silah ve silah yapım bilgisinin Çin'e transfer edilmesi Çin'in modern silahlı kuvvetlerinin ve silah sanayisinin gelişmesinde büyük katkı sağlamıştır. Örneğin Çin ilk uçak gemisini Ukrayna'dan almakla kalmamış aynı zamanda uçak gemisi yapım haritası, bilgi ve teknolojilerine sahip olmakla birlikte Ukraynalı uzman ve mühendisler bizzat Pekin'in uçak gemi yapımında görev almıştır. Ayrıca Ukrayna mühendisleri Çin'in füze teknolojilerinin gelişimine büyük katkı sağlamıştır. 2022 yılı Rus işgali Çin ile Ukrayna arasındaki stratejik ortaklığı tehdit edene kadar Çin Ukrayna'yı genişleyen Çin ordusu için bir teknoloji kaynağı olarak kullanmıştır (Torode, 2022). Ukrayna desteği Çin'e hem zaman kazandırmış hem çok az maliyetle istediği ileri teknolojik bilgilere sahip olmasını sağlayarak Çin'in modern savunma sanayisine sahip güçlü bir askeri güç olarak yükselmesini hızlandırmış ve onlarca yıl ileriye taşımıştır.

Çin için en ideal olanı Rusya-Ukrayna savaşında her iki ülkeyle iyi geçinmek olsa da savaşta belli bir tavır sergilemek zorunda kalmıştır. İki ülkenin Pekin açısından önemi karşılaştırıldığında Ukrayna için Rusya'yı kaybetmek hiç de kabul edilebilecek bir durum değildir. Ayrıca Rusya'ya doğrudan destek vererek Batı dünyasıyla karşı karşıya gelmek de Çin yararına değildir. Çin için ideal olanı kadim stratejilerini "*Düşman yorulurken keyifle bekle*", "*Nehrin karşısında yanan ateşleri izle*" ve "*Ev yangınından yararlanarak yağma yap*" (Verstappen, 2017) gibi 36 stratejilerin ustalıklı takip edilmiş olmasıdır. Çin sınırsız işbirliği taahhütleri ve diğer eylemlerle bir açıdan Rusya'yı savaşa teşvik etmiş ve ateşe sürüklemiştir. Ancak savaş döneminde vaatlerini yerine getirmemiş ve her iki tarafın birbirleriyle çarpışarak güç kaybetmesini seyretmiştir.

Çin geçmişte olduğu gibi günümüzde de Rusya'yı güvenilebilir doğal bir müttefik olarak görmemiştir. Aksine doğal jeopolitik rakip olarak görmektedir. Ama her iki ülke Batı karşısında defalarca iş birliği yapmış olduğu gibi şimdi de bazı açılardan ortak hareket etme zorunluluğu duymuştur. Onların ortak hareket etmelerine asıl sebep olan her iki ülkenin Batı karşısındaki tutumları, demokrasi ve Batı değerlerine karşı sergilediği düşmanca tavırlarıdır. Oysa Çin Rusya'yı stratejik rakip ve güvenlik açısından tehdit unsuru olarak görmektedir. Çin'in Rusya'yla tarihi kin ve toprak sorunları olmasına rağmen iyi geçinmeye çalışması en büyük rakibi ve en büyük tehdit unsuru olarak gördüğü ABD karşısında ona ihtiyaç duymasından kaynaklanır. Benzer durum Rusya açısından da geçerlidir.

Çin Amerika'yla her an bir çatışma çıkabileceği ve gelecekte savaşın kaçınılmaz jeopolitik bir zorunluluk haline geldiğinin farkındadır. Pekin açısından en ideal olanı savaşın kendi bölgesinde değil, dünyanın farklı bölgelerinde yaşanması, olası çıkacak savaştan kendisinin en az zararla etkilenmesi, zaman kazanarak kazançlı çıkmak için bu olası savaşın ertelenmesidir. Eğer dünyada çeşitli bölgelerde çatışmalar ortaya çıkarak Amerika'yı meşgul edebilirse ve gücünü tüketebilirse bu Çin açısından en makul olan bir çıkar durumudur. Bu yüzden Çin dış politikasında Amerika karşıtı güçleri dünyanın her bölgesinde desteklemektedir. Amerika'nın müttefiklerini ve onlar arasındaki dayanışmayı zayıflatmak için büyük çaba ve kaynak harcamaktadır.

Çin'in çıkarı Rusya'nın savaşı başarması ya da Batı dünyasının kazançlı çıkması değil savaşın devam ederek her iki tarafın güç kaybetmesidir. Savaş uzun sürerse Çin fazla bir zarara maruz kalmadan her iki rakibini zayıflatmış olacak hem de kendini güçlendirmek için ihtiyaç duyduğu zamanı kazanacaktır. Nitekim Batı cephesinde Rusya'yla mücadele eden Amerika'nın doğu bölgesinde Çin'e karşı yeni bir cephe açması mümkün olsa bile çok zor olacaktır. Rusya'nın şubat ayında Ukrayna'yı işgal etmesinden sadece 20 gün önce Putin ve Xi, "*Çin-Rus iş birliğinde sınır olmadığımız... yasak bölge olmadığımız*" ilan eden bir bildiri imzaladılar (Wishnick, 2022). Böylece Çin Rusya liderini cesaretlendirerek bir açıdan Rusya'yı Ukrayna işgaline teşvik etmiştir. Çünkü doğu cephesinden güven hissetmeyen ve Çin gibi güçlü bir ortağın desteği olmadan Batı karşısında böyle bir mücadeleye girişmek hiç de mantıklı bir davranış değildir. Ancak Çin savaş sonrası Rusya'yı medya vasıtasıyla desteklemiş olsa da bazı platformlarda Rusya'nın aldığı karara saygı duyacağını ve anlayışla karşıladığını söylemekle yetinmiştir.

Rusya'nın ihtiyaçlı olduğu maddi, lojistik, askeri ve siyasi destek vermek açısından hiçbir şekilde adım atmak istememiştir. Rusya'yla imza attığı sınır tanımayan stratejik ortaklık işbirliği anlaşması ve Çin'in güvenilirliği tartışmaya açılmıştır. Rusya neredeyse kendi imkânlarıyla tek başına mücadele etmek ve gücünü tüketerek ikinci sıradaki bir ülke konumuna düşmek gibi kötü bir ihtimalle karşı karşıya kalırken Ukrayna ise dünya genelinde pek çok ülkelerin desteğini elde etmiştir.

Savaşın devam etmesi değil Rusya'nın içindeki değişimler Çin'i en fazla ilgilendiren hususlardandır. Çin'in endişesi Rusya'da mevcut anti-demokratik ve Batı karşıtı yönetimin değişmesinden ortaya çıkabilecek kaygılarıdır. Pekin açısından gelecekte Rusya ile ABD arasında kendisine karşı olası bir işbirliği ya da ittifakın ortaya çıkmasını engellemek Çin'in en önemli devlet politikası konumundadır. Ama savaşta Rusya'nın

kaybederek mevcut rejimin düşmesine sebep olması ve onun yerine Batı destekli demokratik bir yönetimin gelmesi gibi bir senaryonun ortaya çıkması hiç de Çin'in görmek istediği bir sonuç değildir. Böyle bir durumda demokratik bir Rus yönetimi en tehlikeli komşusu Çin'e karşı Batı dünyasıyla kolay işbirliği yapabilir ve Çin ABD karşısında zayıf düşebilecektir.

Eylül 2022 Özbekistan'da açılan Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) zirvesinde yaptığı konuşmada Çin devlet başkanı Xi Jinping örgütün öncelikli görevi dış güçler tarafından başlatılan “*renkli devrimlere*” karşı korunmak ve diğer ülkelerin iç işlerine müdahalelerine karşı çıkmak olduğunu söylemiştir (Wishnick, 2022). Çin'in böyle bir savaş ortamında açılan toplantıda Rusya'ya yardımdan bahsetmek yerine rejim güvenliğinden bahsetmesi Çin'in en büyük endişe kaygısının Rusya'nın savaşta neyi nasıl yapacağı değil, aksine Rusya'nın iç istikrarı ve Pekin yanlısı rejimin güvenliği olduğunu net bir şekilde göstermiştir.

4. KISKAÇ İÇERİSİNDEKİ HİNDİSTAN'IN DENGE POLİTİKASI

Hindistan Rusya Ukrayna savaşında tavrını net bir şekilde ifade etmeyen büyük güçler içindeki istisnai bir devlettir. Hindistan tarafsız bir politika izlediğini dile getirerek ne açık bir şekilde Rusya'yı desteklemiş ne de Rusya'yı kınamıştır. Birleşmiş Milletlerdeki oylamalarda oy kullanmaktan vazgeçmekle birlikte Ukrayna'nın egemenliğine saygı duymayı ve sorunun uluslararası hukuk çerçevesinde barışçıl bir şekilde çözülmesini dile getirmektedir.

Savaş sonrası ABD, AB, İngiltere, Kanada ve Japonya, Rusya'ya yaptırımlar uygulayarak finansal sistemine ağır darbe yaptığı ve birçok malının ithalatını yasaklamıştır. Ama Hindistan Rus petrol ithalatını ilk çeyrekte 0,66 milyon tondan ikinci çeyrekte 8,42 milyon tona ulaşarak en büyük hacim artışını gerçekleştirmiştir (Lin vd, 2022). Her ne kadar indirimli Rusya petrolü almayı ulusal devlet çıkarlarını korumak olarak haklı göstermeye çalışsa da Hindistan'ın da Çin'e benzer bir şekilde sorumsuzca davranarak ve fırsatçılık yaptığı ortadadır. Yeni Delhi'nin Çin'den farkı Çin net bir şekilde Batı bloku karşısında yer alırken, dünyadaki en büyük demokratik devlet olan, Amerika önderliğindeki Hint-Pasifik stratejisi ve QUAD'ın aktif ortaklarından sayılan Hindistan'ın şahsi ekonomik çıkarları uğruna Amerika önderliğindeki Rusya'ya karşı yaptırımları delmede Rusya'ya yardımcı olmasıdır.

Hindistan sahip olduğu jeopolitik, demografik, ekonomik, askeri, teknolojik, kültürel vb. açılardan avantajıyla geleceğin büyük gücü olarak tanımlanmaktadır. Bu ülke dünyada çok az ülkenin sahip olduğu büyük potansiyele sahip olmasına rağmen dünya siyasetinde büyük güç gibi davranmakta zorlanan, kendi duruşunu net bir şekilde sergilemek ve sorumluluk almada çekingen davranmaya devam etmektedir. Böyle istisnai bir durum Hindistan dışında başka büyük devletlerde pek rastlanılmamıştır. Hindistan'ın kararsız ve belirsiz siyaseti Ukrayna konusunda da çok farklı olmamıştır. Hindistan'ın Rusya'yla çok yakın tarihi ilişkileri ve güvenlik işbirlikleri vardır. Ancak Amerika'yla da yakın zamanlarda siyasi, ekonomik, ticari ve jeostratejik olarak iş birlikleri hızlı bir şekilde güçlenmektedir. Her iki devletle olan iş birlikleri nedeniyle taraf seçmede konusunda zorlanmaktadır.

Yeni Delhi'nin enerji, silah ve pek çok alanda Rusya'yla derin bağları bulunmaktadır. Bu bağı koparmak istememektedir. Rusya ile Hindistan'ın jeopolitik açıdan göze çarpar çıkar çatışması olmamasının yanı sıra ortak çıkar ilişkileri fazlasıyla mevcuttur. Bu yüzden ki Yeni Delhi Moskova'yla bağlarını koparmak istememekte ve böyle bir durumun maliyetinin çok büyük olacağını düşünmektedir.

Demokratik değerler, ticari ve ekonomik ilişkiler, eğitim, kültür, teknoloji vb. çeşitli alanlarda Batı ülkelerine bağımlı olması, en büyük rakibi Çin'e karşı geliştirdiği Amerika'yla olan girişimleri ve Hint-Pasifik bölgesindeki çıkarlarını koruma konusunda Amerika'ya olan ihtiyacı nedeniyle Batıya yüz çevirerek Rusya'yı destekleyebilmesi daha da zordur. Bu yüzden Hindistan'ın konumu adeta iki ateş arasında kısılmış ve demir ip üzerinde yürüyen cambazların durumuna benzemektedir.

Hindistan uluslararası düzeydeki Rusya'ya karşı yaptırımlara katılmak konusunda çekingen davranmaktadır. Aynı zamanda savaşta Rusya'yı da savunmamakta ve tarafsızlığını sürdürmektedir. Böyle olmasının sebebi Hindistan'ın stratejik çıkarlarıyla doğrudan ilgilidir. Rusya tarihinde hiçbir zaman Hindistan için doğrudan bir tehdit olmamıştır. Aksine iki devlet arasında yakın ilişkiler çok eskilere dayanmaktadır. Hatta Soğuk Savaş döneminde tarafsızlık ilan ettiği süreçlerde bile Hindistan tam tarafsız olmamış, Moskova'yla daha yakın ekonomik ve güvenlik işbirliği yapmıştır.

Günümüzde bile Moskova, Yeni Delhi'nin en önemli silah tedarikçisidir. Hindistan'ın en önemli güvenlik endişesi Çin olduğundan Rusya'yla güvenilir bir ortak olarak iyi ilişkiler sürdürmeyi kendi ülke çıkarları için

faydalı olacağına düşüncesini benimsemiştir. Ayrıca Çin karşısında doğal bir işbirlikçisi, önemli denge unsuru ve potansiyel stratejik ortak olarak görmüştür. Ancak Rusya'nın günümüzde Çin'le olan ilişkileri ve Çin'in öneminin Hindistan'dan daha da önemli olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu yüzden Hindistan'ın Çin karşısında Rusya'yı bir denge unsuru olarak görmesi her zaman için geçerli olmayabilir.

Benzer şekilde Hindistan, ABD ve Avrupa ülkeleriyle de çok yakın ekonomik ve güvenlik işbirlikleri geliştirmektedir. Hindistan ABD'nin Hint-Pasifik stratejisinde ve Çin'i dengeleme politikasında çok önemli bir konuma sahiptir. Ne ABD'nin ne de Rusya'nın Hindistan'ı kaybetmek istemedikleri aşikârdır. Onların Hindistan'ı yanlarına çekmek istediği gibi Hindistan da hem Rusya'yla hem de ABD başta olmak üzere Batı dünyasıyla işbirliği yapmayı istemektedir. Denge politikası her zaman aynı etkiyi gösteremeyebilir ve devletler tercih yapmak zorunda kalabilir. Böyle bir durumda Hindistan'ın Amerika yerine Rusya'yı tercih etmesinin bedeli Rusya yerine Amerika'yı tercih etmekten daha çok maliyetli ve geleceği için zararlı olabilir. Çünkü Çin ve Pakistan gibi dev rakip komşuları karşısında Hindistan'ın tek başına mücadele edebilecek kapasitesi yoktur. Rusya'nın ise istese bile Hindistan'a gerekli desteği verebilecek ne gücü ne yeterince kaynakları vardır. Hatta Çin'le olan ilişkilerde Rusya kendi dengesini bile koruyabilmekten zayıf düşmekte ve yükselen Çin karşısında gittikçe pasif bir duruma düşmektedir.

Hindistan'a ihtiyaç duyduğu kaynakları, teknolojik ve başka destekleri verebilecek ve kalkınmasına yardımcı olabilecek kapasiteye sahip olan ülke ancak Amerika ve onun müttefikleridir. Ayrıca Hindistan BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti) ve Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi örgütlerle Rusya ve Çin'le işbirliği girişimlerinde olsa da bu devletlerarasında işbirliğinden jeopolitik rekabet daha fazla, tehdit ve çatışma potansiyelini barındırdığı söz konusudur. Hindistan'ın Amerika'yla ise Çin konusunda benzer kaygıları ve Hint-Pasifikte ortak çıkarları mevcuttur.

Hindistan'ın Ukrayna konusundaki tavrı hem devlet içinde hem de uluslararası eleştirilere maruz kalmıştır. Savaşın dünya genelinde enerji, gıda vb. fiyat artışları üzerinde yaptığı etkiler büyüktür. Bu yüzden hükümetin petrol ve savunma ticaretine yönelik batı yaptırımlarına meydan okuması, Hindistan'ın ulusal çıkarlarını savunmak açısından anlaşılabilir. Ama *“Modi'nin yorumları ile Dışişleri Bakanı S. Jaishankar'ın BM tüzüğüne bağlılık ve toprak egemenliğini korumanın önemi konusundaki sözleri arasında bağlantı kurmak daha zorken, Hindistan Rusya'nın Ukrayna'daki sivillerin bombalanması ve işgal altındaki toprakların ilhaklarını içeren eylemlerini eleştiren tüm oylarda çekimser kalmaya devam ediyor”* (The Hindu, 2022). Bu dünyadaki en büyük demokratik devlet olan Hindistan'a ve onun benimsediği demokratik değerlere yakışır değil sorumsuz bir tavır olarak görülmele eleştirilmektedir.

5. JAPONYA'NIN UKRAYNA DESTEĞİ

Japonya, İkinci Dünya Savaşından sonra başarılı bir şekilde demokrasiye geçiş yapan, elde ettiği ekonomik, sanayi ve teknolojik başarılarıyla G7'de bulunan tek Batılı olmayan önemli bir büyük güçtür. Dünya genelinde özellikle Asya'da demokrasinin gelişimi, insan hakları, kalkınma ve çevrenin iyileştirilmesi gibi birçok konuda önemli katkıda bulunmuştur. Askeri kısıtlamalar ve ülke içindeki pasifliklere rağmen hala dünyadaki en güçlü savunma gücü ve modern filolardan birini bulundurarak uluslararası barış ve düzenin korunmasına katkı sağlamaya devam etmiştir. Hindistan'ın belirsiz ve sorumsuz dış politikasının tersine Japonya dış politikada şeffaf ve net bir tavır sergilemiştir. Sorumlulukları üstlenerek uluslararası demokratik değerlerin ve hukuka dayalı uluslararası düzenin korunması için mücadele etmiştir.

Japonya, Rusya'nın Ukrayna işgaline karşı haklı taraf Ukrayna'nın yanında, büyük oranda enerji, ekonomik ve ticari menfaatleri olan Rusya'nın karşısında yer almıştır. Rusya'nın 2014'te Ukrayna'ya karşı savaşı başladığında, Japonya Rusya'ya yaptırım uygulayan tek Asya ülkesi olmuştur. 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı geniş çaplı işgaline tepki olarak Japonya, yeniden Rusya'ya karşı yaptırımlar uygulamıştır. Ayrıca Japonya, Ukrayna'yı insani, mali yardım ve askeri malzeme ile desteklemektedir (Ukraine Crisis Media Center, 2022). Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırganlığına yanıt olarak Japonya 25 Eylül 2022 yılına kadar aşağıdaki önlemleri almıştır (The Government of Japan, 2022);

- Ukrayna'ya insansız hava araçları, kurşun geçirmez yelekler, kasklar, kış savaş kıyafeti üniforması, çadırlar, kameralar, hijyen ürünleri, acil durum tayınları, dürbünler, aydınlatma cihazları, tıbbi malzeme, sivil araçlar (van) ve diğerleri;
- İnsani yardım (sağlık ve tıbbi bakım, gıda, koruma) ve uluslararası kuruluşlar ve diğerleri aracılığıyla kurtarma. 200 milyon ABD Doları ödenmiş, 100 milyon ABD Doları taahhüt etmiş;

- Japonya, 2014'ten bu yana Ukrayna'ya 1,87 milyar ABD doları Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) destek sağlamış;
- Ukrayna'daki durumdan etkilenen küresel gıda güvenliğine yanıtın bir parçası olarak (yaklaşık 200 milyon ABD Doları) ve Ukrayna'ya 600 milyon ABD Doları tutarında mali destek sağlamış;
- Japonya'daki Ukrayna sakinlerine vize uzatmaları ve Ukrayna'dan tahliye edilenlerin Japonya'ya kabulü;
- Mali önlem olarak Rusya'nın "*en çok tercih edilen ülke*" statüsünü iptal etmek, makine, bazı ahşap, votka, altın ve diğerlerinin ithalatını, Rus askeri ile ilgili kuruluşlarına ihracatı, yarı iletkenler gibi diğer çift kullanımlı mallar, son teknoloji ürünler, petrol vb. rafine etme ekipmanları, Rus sanayisinin gelişmesine katkıda bulunabilecek malların ihracatı yasaklamış;
- Rusya'dan kömür ve petrol ithalatının aşamalı olarak durdurulması ve yasaklanması da dâhil olmak üzere enerji için Rusya'ya olan bağımlılığı azaltmaya gitmiş;
- Rusya ile ilgili belirlenmiş kişiler için Japonya'ya vize verilmesini askıya alınmış;
- Dört Belarus bankasının varlıklarını dondurmuş, Belaruslulara vize verilmesini askıya almış ve başkan başta olmak üzere yönetimdeki belli kişilerin kişisel mal varlığı dondurulmuştur.

Rusya yayılcılığına karşı Japonya NATO, G7, Avrupa ve başka ortak değerleri paylaşan demokratik devletlerle birlikte dayanışma içerisinde olmuştur. Mevcut uluslararası sistemin, hukuka dayalı dünya düzeninin Japonya menfaati açısından hayati öneme sahip olduğunu, saldırgan, yayılcı ve kural tanımaz yeni bir gücün ortaya çıkmasının dünya güvenliğini tehdit edeceği gibi Japonya'nın geleceğini de çok olumsuz bir şekilde etkileyeceği ortadadır. Japonya hem Rusya hem de Çin olmak üzere iki büyük nükleer güçle doğrudan komşu durumundadır. Ayrıca her iki devletle çözülmemiş toprak sorunları bulunmaktadır. Amerika önderliğindeki liberal demokratik dünya düzeninden rahatsız olan ve kendi menfaatlerine ve otoriter dünya görüşüne göre yeni bir dünya düzeni inşa etmek için mücadele eden bu ülkelerdeki gelişmeler Japonya'yı doğrudan ilgilendirmektedir.

21. yüzyılda Rusya'da ve Çin'de gittikçe yükselen milliyetçilik eğilimleri, bu ülkelerin askeri harcamalarının ve silahlanmalarının artması, dış politikada daha saldırgan ve yayılcı eylemlere başvurmaları Japonların kendi güvenlik bakış açılarını gözden geçirmelerine sebep olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra barışçıl ana yasa kabul eden Japonya silahlanmaya ve kendi savunma sanayisine yeterince yatırım yapmamıştır. Eski Başbakan Shinzo Abe bu hususun Japonya'nın geleceğini tehdit altında bırakacağını, normal bir devlete dönerek savunmayı güçlendirmek için ana yasa değişikliği yapılması için mücadele yapmışsa da halk tarafından yeterince destek bulamamıştır. Ancak yakın dönemlerde Çin'in saldırgan tavırları ve Tayvan tehdidi bazı Japonlar açısından kendi güvenliğinden endişe duymasına sebep olmuştur. Bununla beraber Rusya'nın Ukrayna işgali Japonların güvenlik bakış açısına oldukça büyük etki yaratmıştır. Şubat 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna işgalinden sonra savunma bütçesinin artırılması ve pasifist ana yasanın değişmesi gerektiğini düşünenlerin sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. Anketler, halkın 2/3'sinin Japonya'nın askeri kuvvetlerinin güçlendirilmesini istediğini, seçmenlerin ise Rusya'nın durdurulamamasının Çin'i Tayvan'a karşı harekete geçmeye teşvik edeceğinden endişeli olduğunu göstermiştir (Straittimes, 2022).

Almanya'da olduğu gibi Japonya'da eski pasifist güvenlik düşünce tarzlarını değiştirerek olası tehditlere karşı kendi güvenliğini, demokrasi ve özgürlüklerini koruyabilmek için güçlü savunma kapasitesine ve caydırıcı kuvvetlere ihtiyacı olduğunu anlamışlardır. Ayrıca aynı değerleri paylaşan demokratik devletler ve kurumlar arasında güçlü dayanışma ve işbirliği içerisinde olmanın önemini hissetmiştir. Yani küresel tehditlere karşı küresel iş birliği yapmak, kendi güvenliğini sadece siyasi sınırlar içerisinde değil, dünyanın neresinde olursa olsun tehdit ortaya çıktığı an ona karşı önceden önlem almak tehdit büyüdükten ve kendine yöneldikten sonra harekete geçmekten daha mantıklı ve az maliyetli olur. Japonya'nın Ukrayna desteği demokratik değerler ve insani sorumluluklarla beraber jeopolitik olarak Ukrayna'da yaşananların kendi ve kendi bölgesinin güvenliğini de doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkileyeceğine olan inanisından kaynaklanmıştır.

6. SONUÇ

Modern savaşlar eski dönemlerdeki savaşlardan büyük ölçüde farklılıklar arz etmektedir. Bunun en önemli belirtilerinden biri belli bir bölgede yaşanan savaşın etkilerinin sadece o bölgeyle sınırlı kalmamasıdır. Savaşan ülkeler tüm ya da belli açılardan dünya ekonomisi ve güvenliği açısından önem taşıyorsa bu tüm dünya ülkelerini daha fazla ilgilendireceği anlamına gelmektedir. 24 Şubat 2022 yılında başlayan Rusya'nın Ukrayna işgali sadece bu iki ülke açısından değil, tüm dünya ülkeleri için belki de İkinci Dünya Savaşından sonraki en büyük krizlerden birine sahne olmuştur. Savaş, Kovid salgınıyla mücadele etmek zorunda kalan ve çalkantılı süreçten geçmekte olan dünya ekonomisine yeni sorunlar eklemiştir. Böylece dünya ekonomisinin toparlanması ve olumlu gelişmeler elde edebilmelerine olan ümitlerine gölge düşürmüştür. Diğer taraftan Rusya işgali mevcut dünya sistemine, bölgesel ve küresel güvenliğe tehdit oluşturmuştur. Savaş sebebiyle dünya ülkeleri arasındaki çıkar çatışmaları ve bölünmeler daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Rusya'nın Ukrayna işgali sadece bağımsız ve egemen bir devlete olan saldırı değil, aynı zamanda İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan hukuka dayalı uluslararası düzene açık bir şekilde meydan okuma olarak görülmüştür. Bu durum sadece Avrupa ülkelerinin güvenliğine tehdit oluşturmakla kalmamış, dünyanın farklı bölgelerindeki orta ve küçük boyuttaki devletleri kendi ulusal güvenliği açısından büyük ve tehlikeli komşularına karşı daha fazla endişe duymasına yol açmıştır. Ayrıca zayıf ülkelerin uluslararası hukuka dayanarak kendi egemenliklerini garanti edebilmeye olan güvenini büyük ölçüde sarsmıştır.

Büyük devletler açısından ise Rusya Ukrayna savaşı sadece güvenlik ve ekonomik bir sorun olarak değil, daha da önemlisi küresel çıkar ve güç mücadelesinin bir parçasına dönüşmüştür. Avrupa, Amerika, Kanada, Japonya ve Avustralya gibi modern demokratik devletler Rusya'nın işgal girişimini sadece Ukrayna'ya yapılan bir saldırı değil, liberal demokratik düzene karşı bir darbe olarak görmüştür. Bu devletler savaşın uzaması ve Rusya'nın enerji kaynaklarını silah olarak kullanmalarının sonucunda uluslararası enerji, gıda ve başka fiyatlardaki artış ve enflasyon ile işsizliğin yükselmesi gibi olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalmıştır.

Ukrayna'yı desteklemekle büyük maddi ve başka maliyetlere katlanmak zorunda kalmış ve kalacağını bilmelerine rağmen desteği sürdürmektedir. Çünkü bu ülkeler Ukrayna'yı tek bırakmanın bedelinin onu desteklemeden kaynaklanan maliyet karşısında fazla bir şey ifade etmeyeceğinin ve başarının, barış ve özgürlüğün bedelsiz olmayacağını farkındadır. Ayrıca Rusya işgali karşısında sessiz kalmanın hem Rusya'yı daha ileriye gitmeye teşvik edeceği, bununla birlikte Çin, İran gibi anti-demokratik yayılmacı devletleri en azından kendi bölgelerinde daha saldırgan ve yayılmacı girişimlere teşvik edebileceğinin farkına varmıştır. Ayrıca birbirini izleyen krizler sonucunda mevcut uluslararası düzen sarsılarak dünyanın adeta bir kargaşaya sürüklenebileceğini ve bunu önlemek için önceden Rusya'nın amaçlarına ulaşmasının engellenmesi ve Ukrayna'nın ne pahasına olursa olsun desteklenmesi hakkında görüş birliği ve dayanışma içerisinde bulunmanın önemini kavramıştır.

Çin, mevcut düzene ve demokratik değerlere karşı Rusya'yla sıkı dayanışma içerisinde olsa da Ukrayna konusunda Moskova'nın ihtiyaç duyduğu desteği yeterince yerine getirmemiştir. Rusya'yı retorik olarak desteklemiş, cesaretlendirerek savaşa teşvik etmiş ama zor dönemde fiilen yardım etme konusunda geri durmuştur. Bunun temel sebebi Rusya'nın Batı karşısında en azından iyi bir dayanışma ortağı olduğu kadar onun doğal jeopolitik rakip olmasıdır. Rusya'nın güç kaybetmesi Çin açısından oldukça makul bir durumdur. Ancak bu durumda Çin kuzey sınırlarının güvenliğinden emin olacak, Rusya üzerinde ve Rusya'nın etki alanı olan Orta Asya'da kendi nüfuzunu güçlendirebilecektir.

Çin'i en fazla ilgilendiren husus Rusya'nın kendi içinde olası bir rejim değişikliği ve Batı yanlısı yönetimin ortaya çıkmasını önlemektir. Diğer bir önemli büyük güç Hindistan kendi demokratik değerleri ve uluslararası sorumluluklarına aykırı olarak savaşta oldukça belirsiz bir tavır sergilemeye çalışmaktadır. Delhi savaşta adeta Rusya ve Amerika arasında dengeli bir politika izlemeye çalışmakta ve bu konuda oldukça zorlanmaktadır. Bu da Hindistan'ın güvenlik endişesinin Rusya'dan değil, nükleer komşuları olan Çin ile Pakistan ve onlar arasındaki işbirliğinin artmasından kaynaklanır. Rusya ve Amerika Hindistan'ın çok yakın iş birliği içerisinde olduğu ülkeler olup, Delhi her iki müttefikini kaybetmek istememektedir. Ama denge politikası başarısız olduğu ve taraf seçmeye mecbur kaldığı durumda Hindistan'ın Amerika'yı seçmesi ülkenin geleceği için daha karlı olacağı şüphesizdir.

Japonya bulunduğu jeopolitik konum nedeniyle dünyadaki gelişmeler ve güç dengelerinin değişiminden çok etkilenmektedir. Özellikle dev komşu Çin önderliğindeki anti-demokratik otoriter blokun ortaya çıkması ve gittikçe güçlenmesi doğrudan Tokyo'nun geleceğini tehdit etmektedir. Japonya geleceğini ve güvenliğini ortak

değerleri paylaşan Batı önderliğindeki demokratik ve liberal düzende görmüştür. Bu yüzden Ukrayna'nın zaferi sadece kendisi için değil demokrasinin yayılcı otoriter güçler üzerindeki galibiyeti olarak doğrudan Japonya'yı da ilgilendirmektedir. Kısacası savaş, Ukrayna için büyük bir felaket olmuş oldukça büyük can ve mal kaybına sebep olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Ancak gerçek olan şu ki ne Ukrayna savaşından önceki Ukrayna olacak ne de Rusya, bu durum AB başta olmak üzere tüm dünya içinde geçerli olacaktır. Savaşın yeni bir Ukrayna'nın doğmasına ortam hazırlayabileceği gibi Rusya Ukrayna Savaşı dünyanın yeni bir evrene/atmosfere girmesine, Almanya'dan Japonya'ya kadar dünya ülkelerinin güvenlik ortamı ve anlayışının değişmesine de neden olmuştur.

KAYNAKÇA

- AUSTRALIAN DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIRS AND TRADE (2018), “*Australia and Ukraine*”, **DFAT Corporate Web Page**, <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/ukraine-country-brief.pdf> (Erişim Tarihi: 20.05.2022).
- AUSTRALIAN GOVERNMENT DEFENSE (2022), “*Australia Increases Support to Ukraine*”, **Defence Corporate Web Page**, <https://www.minister.defence.gov.au/media-releases/2022-07-04/australia-increases-support-ukraine> (Erişim Tarihi: 08.07.2022).
- BUREAU OF POLITICAL-MILITARY AFFAIRS (2022), “*U.S. Security Cooperation with Ukraine*”, **US Department of State**, 4 October 2022.
- CONGRESSIONAL RESEARCH SERVICE (2022), “*U.S. Security Assistance to Ukraine*”, **Congressional Research Service**, 29 August 2022, S.1-3.
- DOU, Eva ve WU, Pei Lin (2022), “*Ukraine Helped Build China's Modern Military, But When War Came, Beijing Chose Russia*”, **Washington Post Corporate Web Page** (E-Article), <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/09/china-ukraine-arms-history/> (Erişim Tarihi: 08.10.2022).
- EUROPEAN COMMISSION (2022), “*EU Solidarity with Ukraine: The EU Stands United with Ukraine*”, **European Commission Corporate Web Page**, 6 October 2022.
- EUROPEAN COUNCIL (2022), “*EU Response to Russia's Invasion of Ukraine*”, **Consilium Corporate Web Page**, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/> (Erişim Tarihi: 08.10.2022).
- HOOK, Kristina (2022), “*Why Russia's War in Ukraine is a Genocide: Not Just a Land Grab, but a Bid to Expunge a Nation*”, **Foreignaffairs Corporate Web Page** (E-Haber), <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/why-russias-war-ukraine-genocide> (Erişim Tarihi: 01.10.2022).
- LIN, Andy, REED, John ve SEDDON, Max (2022), “*India and China Undercut Russia's Oil Sanctions Pain*”, **Financial Times Corporate Web Page** (E-Haber), 7 September 2022, <https://www.ft.com/content/b38d3ab5-ea57-400e-87e9-f48eaf3e0510> (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- RADIO FREE EUROPE (2022), “*UN General Assembly Overwhelmingly Approves Resolution Demanding Protection of Civilians in Ukraine*”, **Rferl Corporate Web Page** (E-Haber), <https://www.rferl.org/a/united-nations-civilians-protection/31769041.html> (Erişim Tarihi: 09.10.2022).
- RAHMAN, Mujtaba (2022), “*EU Support for Ukraine, the Next Six Months*”, **Politico** (E-Article), 22 August 2022.
- SBS NEWS (2022), “*Australians Should Prepare for Russia-Ukraine War to go on for Longer, Richard Marles Says*”, **SBS News Corporate Web Page** (E-Haber), <https://www.sbs.com.au/news/article/australians-should-prepare-for-russia-ukraine-war-to-go-on-for-longer-richard-marles-says/ltgg8dwgo> (Erişim Tarihi: 25.09.2022).
- STRAITTIMES (2022), “*Ukraine War Spurs Pacifist Japan to Consider Stronger Military*”, **The Straitstimes**, 6 April 2022, <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/ukraine-war-spurs-pacifist-japan-to-consider-stronger-military> (Erişim Tarihi: 25.09.2022).
- THE GOVERNMENT OF JAPAN (2022), “*Japan Stands with Ukraine*”, **The Government of Japan**, 26 September 2022, S.1-4, https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/pdf/jp_stands_with_ukraine_eng.pdf (Erişim Tarihi: 25.09.2022).

- THE HINDU (2022). “*Neutrality and Abstention: On India’s Stand in the Russia-Ukraine Conflict*”, **The Hindu Corporate Web Page** (E-Article), <https://www.thehindu.com/opinion/editorial/neutrality-and-abstention-the-hindu-editorial-on-indias-stand-in-the-russia-ukraine-conflict/article65972267.ece> (Erişim Tarihi: 03.10.2022).
- THE WHITE HOUSE (2021), **Renewing America’s Advantages: Interim National Security Strategic Guidance**, The White House Publisher, Washington.
- TORODE, Greg (2022), “*Analysis: Ukraine Crisis Threatens China’s Discreet Pipeline in Military Technology*”, **Reuters** (E-Article), <https://www.reuters.com/world/china/ukraine-crisis-threatens-chinas-discreet-pipeline-military-technology> (Erişim Tarihi: 01.09.2022).
- U.S DEPARTMENT OF DEFENSE (2022), “*Fact Sheet: 2022 National Defense Strategy*”, **U.S Department of Defense**, 28 March 2022, S.1-2, <https://media.defense.gov/2022/Mar/28/2002964702/-1/-1/1/NDS-FACT-SHEET.PDF> (Erişim Tarihi: 01.09.2022).
- UKRAINE CRISIS MEDIA CENTER (2022), “*Japan’s Unprecedented Support for Ukraine*”, **Ukraine Crisis Media Center Corporate Web Page** (E-Article), <https://uacrisis.org/en/ukraine-in-flames-209> (Erişim Tarihi: 05.10.2022).
- UNITED NATIONS (2022), “*So-Called Referenda in Russian-Controlled Ukraine ‘Cannot Be Regarded as Legal’: UN Political Affairs Chief*”, **United Nations**, 11 September 2022,
- VERSTAPPEN, Stefan H. (2017), **The Thirty-Six Strategies**, Woodbridge Press, Toronto.
- WISHNICK, Elizabeth (2022), “*Still ‘No Limits’? The China-Russia Partnership After Samarkand*”, **Russianmatters**, 22 September 2022, <https://www.russianmatters.org/analysis/still-no-limits-china-russia-partnership-after-samarkand> (Erişim Tarihi: 05.10.2022).